

СТРАЖИЛОВО

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ

ВЛАСНИК И УРЕДНИК ЈОВАН ГРЧИЋ.

БРОЈ 3.

У НОВОМ САДУ 21. ЈАНУАРА 1888.

ГОД. IV.

ТРИСТОГОДИШЊИЦИ ИВАНА Ф. ГУНДУЛИЋА.

Последња труба јекну,
За брда чезну вила,
Слободи српској златној сломљена беху крила!
Сломљене газе кости,
Мачеве пребијене
Косовске војске бојне, неслогом разбијене!

Разметни плачу синци, —
Слободе српске вила
У Дубрави нам српској сломљена вида крила,
А дубровачке виле
На недра син јој пао:
„О лијепа, драга, слатка, Бог те је нами дао!

„Урес си славе наше“,
Слатка си наша сеја,
Та, ти си Аријадна српскога нам Тезеја!
„Узроче славе наше“,
И дико наша веља,
У нас ћеш дочекати „турскога стренитеља“.

Видеће наша слава
И зорин зрачак први,
Турчин ће запливати у својој самој крви.
Српске ће гусле каз'ти:
Осману мркну слава,
„Силни га погна ор'о словински до Дунава“.

О дубраве нам српске
Слављени дични сине,
Слабачак гласак овај до неба нек се вине;
Нека ти хвалу каже
И опет она вила
У дубрави нам српској, у теби што је била,

Што 'но ти чело љубну,
Те духом живим плану,
Што 'но те слављеника на бесмртништво гану,
Звездо нам вековечна,
По српском небу броди,
Што 'но се над дубравом румено-плаво своди.

Ма да је у ком небу
Вишњи ти дворе диг'о
Дивотом њиховом није дивоту твоју стиг'о.
А куд ће ова песма?
Када би теби стигла,
Кад, ево, још се није над прахом овим дигла!

Јован Симеонович Чокић.

С ПОЉА ГЛАДАЦ...

НОВЕЛА.

НА ПИСАО МИЛАН НИКОЛИЋ.

I.
Уђоше код Пашоне. Заглуши их онај ка-
вански жамор, а удари по лицу хапа
дима и поквареног ваздуха. Ипак се нико
не потужи. Свак радо гута тамо дим и смрад,
свак тамо трчи, као да ћир Пашона части.
Није ни чудо! У овим озбиљним, у овим

тешким тренуцима, у овој повчаној кризи —
треба свет да се мало прође и да растера бри-
гу. А и шта би иначе? ... Зар, ако си оже-
њен, да седиш код своје, можда, цандрљиве
жене? Па ако те »бог благословио«, да слу-
шаш вечито дреку своје деце? А неожењен и
тако нема друга посла: кавана му је породи-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

ца, род и помоз бог . . . Ко не би у кавану, кад је тамо тако лепо, музика свира, а код Ђир-Пашоне још и »гарава Јулка« пева, па света — мили бого! . . . Ето, прођи и једну и другу салу, па нигде места!

Панта већ бесни од љутине, на лицу му то читаш. Сад би да се свађа са целим светом, јер — »како то? Он, редован гост, па да нема места?!«

Пера се опет љути на Панту, што се љути: »Кад нема места, нема, — па то ти је. Хајдемо«. Пери и онако није најпријатније у кавани. У кавани, поред толиког света, он, . . . он, чије мисли једнако блуде за њом, . . . за њом, која га је страшно преварила! Волео њу више по очи своје у глави, а она пошла за другога! . . .

Онај трећи? А шта се њега опет тиче?! . . . Још га ни једна није изневерила. Ни једној кавани није редован гост. Где стигне, заљуби се; у коју кавану дође, пије пиво и каву. Ако га не ће ова, хоће она; ако нема места у једној кавани, има у другој, па — равно до Косова.

Јест, али ће код Пашоне вечерас доћи Пантина Љубица, па Панта треба да је ту. Треба да види њене плаве очи, да је поздрави, да јој се насмеши и да стисне њену белу ручицу.

Панта и Пера свађају се, а Стева разгледа око себе и мери онај шарени свет.

Скупио се, па ужива. У таквом мозаику разног рода људи, жена и девојака, лети око час тамо час овамо. Онамо пун сто самих официра, а мало даље десетина војника безбрижно испија пиво. Не далеко од њих шарене се млади академици: свакоме се на лицу чита, да ће осветити крваво Косово! . . . Тамо за једним столом, не знаш, има ли више људи или жена. За другим жена држи дете на крилу и даје му да сркне мало пива. Ако, нека се дете учи! . . . Ено и попа са својим вернима суши чаше. »Свакоје диханије да хвалит господа!« . . . Али ко да наброји, ко да спомене све, кога има у кавани! Та, пре да запиташ: кога нема? — Ето, професора, ђака, трговаца, занатлија, раденика, чиновника, глумаца . . . Овде лепа једна цура, — друштво је слабо занима, јер њен поглед некога тражи . . . Онамо се опет неки весели братац развеселио, па пије ли, пије и шаком удара о сто. Шта ће? Шест дана ради, а седми посвећује госпуду богу своме! . . . Келнери јуре с пуним рукама. Неко виче пива, неко вина, неко тражи јеловник, луна чашом,

звекца паром о чашу, а највише се ори; »Плати!«

Па где је тај мајчин син, који ће рећи, да Београд није јевропска варош, да Београд не живи?! . . . О, живи, живи! . . . Жив ми буди, Београде, ти си идеал целог српства Теби је идеал — кавана! . . .

Нестаде Панте. Где је? — Свађа се са Ђир-Пашоном, за цело, да му намести сто. Пашона нешто млати рукама по ваздуху. Ваљда се брани, — док не зовну једног келнера и рече му, да намести сто.

Пашона је врло »увиђаван« човек. Нико нема толико »увиђавности« колико он. Он даје и bon ton београдским кавецима. Зар не? — Полиција забрани »тинглангл«, — Пашона набави »дамен-оркестар« . . . Демонстрирају! Полиција »у интересу реда и поретка« забрани »дамен-оркестар«. А »патриота« Пашона изумео »гараву Јулку«, да пева »српске песме«; нашао »српски свирачки збор«, да »српски« свирају. И код Пашоне опет света, као у кошници пчела, а све кафеције удри за Пашоном. . .

Брзо се нови гости наместе за свој сто, а и сто се не постиде своје многобројне браће.

— Гле, ено среће, ено праве љубави! — узвикну Пера и показа младу једну госпођу и њена мужа. А њих двоје седе за трећим столом. — Да сте их само видели! Она узела бадем, пола појела, а другу половину даде своме мужу са свим нежно и умиљато.

— »Нежно и умиљато!« . . . Од кад ти, непријатељу жена, постаде толика сањалица? А шта би рекао, да је ова госпођа или преварила свога мужа, или се спрема да га превари? — одговори му Стеван.

— Ђути, злослутницо!

— Баш си неваљао! — викну Панта и Пера, па га пођоше осуђивати, како тако што сме и може рећи, кад и не познаје госпођу.

— Право да кажем, и не сећам се, да сам видео ни ње ни њена мужа. За госпођу не може се рећи ни да је лепа, ни да је ружна. Нешто средње али ближе лепоти. На њену лицу има нешто мило, нешто, што примамљује. Прне јој живе очи пуне су израза и њима стреља свога мужа. Он седи до ње, а она му по свој прилици нешто пријатно прича, јер сваку своју реч пропраћа осмехом. Да је не би и остало друштво чуло, са свим му се примакла, те им се дах спаја. Према њему се тако похотљиво нагла, да покаже цео свој лепо

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

бели врат, а руком се чешће маша за медаљон, што јој ено виси о црвеној трачици. Муж, и ако се по кад кад насмеје, и ако изгледа љубазан, опет сваки његов покрет издаје доста досадна човека и, . . . како да се изразим, неку неверицу, . . . неко сумњичало. А цело оно мажење, цела она брига његове жене, није природна, није својевољна, него усиљена. Она то ради због њега, да му на сваком кораку покаже, како га воли, како јој је он све . . .

Тако Стеван Пант и Пери. Они ни да чују. Ударише, да му доказују, како је овде права и искрена љубав, која се нигде не да сакрити. Да би га убедили, напоменуше, да је муж, према својој жени, доста млад.

— Видим, да није матор, али остајем при своме. Сада још више по пре, — одговори онај, јер се у том тренутку сусрете његов и њен поглед.

— Милане! . . . Милане! . . . — зовну Пант Милана Ивића, а овај баш уђе у кавану. — Седи.

Милан им се придружи. Испричају му целу ствар и замолише га, да пресуди.

— Драге воље, — прихвати Милан, — тим пре, што су ми познати господин Јерић и госпођа му Соса. У колико их познајем треба да признам, да је госпођа Соса врло племенита жена и да јој се не може ништа пребацити. Познавао сам је и девојком. Има три године, како је пошла за господина Јерића. Они се, истина, нису познавали, али кад је он премештен у Крагујевац, чуо је за девојку, просио је и она је радо пошла за њега . . .

— Врло добро! Он је имао указно звање, она хиљаду дуката. Нашла се проводаника, — па шта ћеш лепше? Је ли тако, Милане? — упаде му у реч Стеван.

— Не знам баш, да ли је имала толико, али је имала новаца.

— То је, видиш, врло лепо. Они се не познају, али се познадоше указ и мираз. Ова се два елемента венчала, али то венчање није могло да стоји две душе у једну; оне су остале стране, јер се не разумеју. Погледајте их. Погледајте њену драж и њену живахност, а погледајте његово хладно лице. Зар се они могу разумети? Погледајте, како њено око гледа свога мужа, али се крадимице отима од његова лица и жудно прегледа по нашем столу и по другима.

— А оно пола бадема? — запита Пант.

— То је варка, превара, с поља гладан.

У каванама нема места љубавном мажењу, после три године венчања. То и код куће замени озбиљна љубав. Да је једна девојка потајно дала своме драгану пола бадема, разумео бих; али права љубав код мужа и жене не износи се на пазар. Да је ту праве љубави, као што рече Пант, не би је подгревали у кавани.

— Па да се мало прођу, — додаде Милан.

— Право велиш, јер им је код куће досадно! . . .

И не изговори последње речи, а господин Јерић и госпођа му прођоше поред њихна стола. Господин изађе пре. Госпођа се још једном окрете; поглед се поново сукоби са Стевановим. По њену лицу прелети лако руменило.

— Пет! . . . Пет! . . .

. . . »Гарава Јулка« запева: »Миљено! . . .«

II.

Грађанска касина приредила је својим члановима игранку Стеван, истина, не игра, и ако је играч, али не прође ни једна забава, на коју не оде. Више га занима свет, него играње. Кад за четворку нема ко *vis-à-vis*, или играча, е, онда је он ту. Или се у *grande balance*-у умеша, па се сви чуде, ко греша, јер по један играч редовно остаје без даме. »Од куд ви ту?« запита га која лепа дама. А он њој: »Зар ме нисте видели, да играм?« »Нисам.« »Жалим! . . . Једном узео да аранжира кадрил, али му играчи одмах једногласно изјавише неповерење.

Ове вечери није било много света, а и дочекало се, док се прикупио. Дође господин Настић са своје четири кћери: све четири једнако одевене, све четири једнако очешљане, све четири једнако (опростите за негалантан израз) — ружне. Ево госпође Љубе Мерићке са госпођицом Мицом. Мајка и кћерка подједнако лене; рекао би, да су стари а и млађа сестра. Госпођица Мица има лепу хаљину од српскога платна, а дуге црне витице спустила низ леђа. У сали се одмах осети живље кретање, а мајка и кћерка одговарају с лева и десна на многе поздраве.

— Клањам се, лепа госпођице Мицо, — поздрави је Стеван рукујући се с њом, пошто се пре тога поздравио са госпођом. — Треба да правим врло велики комплимент вашој тоалети. Баш сте дражесни у тој хаљини!

— Збиља?! . . . Ала знате да ласкате! Шта ћете, . . . трудим се, да будем што лепша, не бих ли вам се допала.

— Мени?! . . . То ми је мило. Али, молим

«вас, поштедите ме тога. Ко зна, могао бих се на послетку и заљубити у вас, па ето белаја. Миливоје ће ме позвати на двобој, па како сам ја са свим невешт оружју, могао би ме и убити. А тога нека ме мили бог сачува!...»

Девојка мало поцрвени, па са свим наивно погледа по дворани, као да види, је ли ту онај, који јој је срцу прирастао. Миливоје баш у тај пар уђе у салу, приступи њима и рукова се са госпођицом и са Стеваном.

— Сад вас остављам, јер знам, да сам вам на досади. Идем у трпезарију, да видим, шта ради остарина.

Кад се опет вратио у салу, а оно се прикупило прилично света. Кавалери забављају даме; неки шетају са госпођама и госпођицама. (По неки сретан води две!) Неки опет седе и разговарају се са госпођицама, те се, можда, и по трећи пут заклињу, како их обожавају. Ја се укрутио на дну сале, скрстио руке на прса и гледам овај лепо свет, како се накинђурио, намодио, нацифрао, да буде што лепши! Колико ли су посла имали фризери, фризерке и модискиње?! Колико ли се потрошило помаде, белила, руменила и... А зашто замерати?!... Госпођа Лепосава имала је лепу »роза« хаљину, па што јој је тек струк! Рукви кратки, па јој стегли до половине пуне и обле мишице, да би пре у њих загризао но у најслабу гурабију. У коси јој лепа лептирица, ова се са сваким покретом њене главе залепрша и засветли. Госпођа Лепосава, треба признати, беше краљица ове игранке... Ту је и пријатна и несташна госпођа Целићка у црној хаљини; рукави и огрлица опточени јој златним гајтанима, а у ушима брилијантски обоци као два лешника. Једнако тумара по сали и свакога по малко пецне... Госпођица Лела дошла је у белој полудеколтованој хаљини, да покаже потпуну фигуру свога лабудова врата... Госпођице Велићеве нису баш укусно обучене, али не губе ништа од своје лепоте... А што госпођица Даница има лепе плитке ципелице, цело јој друштво завиди!

— Шта сте се ви ту укочили, господине Стеване? — ослови га госпођа Зорка, која прође поред њега с Пантом. (Пера не иде на забаве, да не види своју неверницу.)

— Уживам, гледајући лепе даме! — одговори јој и упути се с њима. — Не знате, како је пријатно посматрати вас лепе госпође и госпођице!

— Е да?! Па нас после критиковати:

»Гле, како ова игра!... Гле, како се она очењшала!... Гле, како оној стоји хаљина!...« и тако даље. Јер ко зна, шта ви све о нама после говорите. Да се ја питам, никако вас не бих пустила на забаву. Ви сте опасан човек; вас се треба чувати!...

— Госпођо, како ме неправо осуђујете! На против, ја сам највећи пријатељ и бранич лепога пола. Зар можете и помислити, да бих о вама што ружно могао казати?

— И то би вам још требало! — одговори му госпођа Зорка шаљиво, а Панта га поче код ње оговарати.

Стевану не беше до обране, јер у тај мах спази своју даму од пола бадема. Дотле је не беше спазио. Вечерае му дошла лепша, но кад је први пут видео. И тоалета јој заслужује особиту пажњу. С леве стране на груди приденула велику жуту ружу. У коси јој опет испреплетен низ бисера. Стеван се, богме, два три пута окренуо, да је боље види.

Засвира се љанчица. Похвата се брзо у коло весела момчадија и лепе цуре. Како лепо играју! А свима на лицу читаш радост и задовољство. Свак се ухватио до свог милог и драгог: Панта игра до Љубице, Миша до Леле, Никола до Злате, Миливоје до Мице... Па се и матори Филетић ухватио до удовице Бишићке и нешто јој шапуће! Од свију младића остао сâм Стеван.

Мало прогледа коло, па оде у трапезарију и поручи пиво. У трапезарији повели озбиљан разговор о Бугарској, о Русији, Бизмарку, Ристићу, Гарашанину... Стеван обично слабо лупа главу политиком, али сад ипак доста пажљиво поче да слуша и ужива, како мудро претресају висока политичка питања. Један вели: »Не ће проћи ни петнаест дана, а Козаци ће напојити своје коње у Софији. Русија их је доста пустила да се играју, па ће сада као мачка миша — хап!« Па да би показао, како ће Русија Бугаре за јаку, пружи руку и превали чашу пива. Ово господин Штилић протумачи као предзнак скоре крви...

— Валцер! Валцер! — повикаше по трапезарији. И за тили час опет несташе момчадије, која беше дотле дошла, да се расхлади чашом пива и да попуши цигару дувана.

Погледа Стеван кроз стаклена врата; већ се вратоломно окрећу. Седне опет уза своје пиво и запали цигару. Али га све нешто маме у салу и чисто би да и он поигра. Не зна, никада тако што није осетио.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

— Зар ви, тако млад, па ту седите! Како вас није стид? Еј, младићу, кад сам ја био у вашим годинама! — прекори га господин Марко.

— Кад је тако, баш ћу, за вашу љубав, да се окренем два три пута.

Уђе у салу.

— Госпођице Мицо, хоћемо ли ја и ви?

— Буди бог с нама! За то је ово вечерас киша, — одговори она устајући.

Кад се пођоше окретати, сви само Стевана гледају и чуде се.

Остави госпођицу Мицу, и чак доле на другој страни спази госпођу Јерићку. Потрчи њој, поклони јој се и хајде око сале. Окрену се неколико пута, а музика престаде. Понуди јој руку.

— Госпођо, нисам био срећан, да ме који од својих пријатеља представи вама, с тога сам тако слободан, сâм се представити: Стеван Дељић, суспенат у великој гимназији.

— Мило ми је, — одговори она са свим нежно.

Настаде мало ћутање.

— Први пут сам вас видео, госпођо, у кафани код Пашоне са господином вашим мужем. И, верујте ми, чешће сам вас се сећао, па се радујем, што ме вечерас срећа послужи, да могу играти са тако лепом и пријатном госпођом . . .

— Врло сте издашни са комплиментима, — одговори она поруменивши и хтеде још нешто рећи у своју обрану, али јој он упаде у реч.

Пређу на обичан разговор о забавама и о друштву. Каже она, да је вечерас први пут дошла у касину, да је од скора у Београду, па јој је још непознато друштво.

— Надам се, да ћете од сада бити наш редован гост.

— То не знам. Мој муж није пријатељ играњама. Он не игра, па му је досадно седети, док се ја забављам. Сумњам, да ћемо и вечерас остати преко поноћи.

— Зар да нас тако брзо оставите? Грехота!

Она га погледа, као да би рекла: »Па шта ћу?« А на уснама јој се разви благ осмех.

— Смем ли вас замолити за кадрил?

— Хвала; ангажовао ме господин поручник Ненад.

— Боже, худе ли сам ја среће!

— Збиља?! . . . Да не будете са свим несрећни, можемо играти заједно ланс, — рече госпођа смешећи се.

— Сада сам најсрећнији.

— Ето, како ви људи брзо прелазите из несреће у срећу!

— Да, госпођо јер моја срећа беше у вашим рукама. Једном ми је руком узесте, а другом дадосте. Ма чија рука, верујте, не би ме могла толико усрећити! — одговори Стеван и погледа јој право у очи.

Она их брзо обори.

— Хоћете ли, да мало седнемо?

— Драге воље, госпођо. Ваша жеља мени је заповест.

У сали нигде места. Оду у малу собу и седну до клавира.

— Играте ли заплет? — запита је, кад засвира музика.

— Играм.

Ухвате се у коло до Панте. Панта га оштро погледа.

— Госпођо, извините ме, што ћу вас часом оставити, јер треба да саставим кару, — рече госпођи после заплета Стеван.

— Охо! Лепо! . . . Ви тек сада тражите кару, а мене већ ангажовали. Пазите, ја не ћу да седим! — рече му она смешећи се и припрети својом великом лезезом.

— За три минута, госпођо, кара ће бити састављена, ма све каре покварио.

— Пазите!

— Не брините се.

— Господин-Стеване! Господин-Стеване! . . . Шта то вечерас значи? — запита га госпођа Лепосава са канабета под краљевом сликом.

— Ништа, тражим кару за ланс.

— Ако сте сами, можете са мном, ја и тако тражим vis-à-vis, — рече му за леђима господин Недељко.

— Врло добро . . . Сада сам, госпођо, на вашем расположењу.

И седне до госпође Лепосаве.

— Кажите ми, молим вас, како то, да ви вечерас играте, па и кару тражите?! Цело друштво о томе говори.

— Ванредне прилике . . . Министарска криза! . . .

— Па да нисте и ви кандидат . . . за жењидбу? — рече госпођа Лепосава и слатко се насмеја.

— Боже сачувај. Не ће ме ни једна девојка. Баш мало час изјавих љубав једној госпођици . . .

— . . . И она вам одговори?

— Да ме не ће.

— Јадник! Чисто вас жалим, што сте тако

насрећни! Хоћете ли, да вам ја нађем девојку, лепу и богату?

— Хвала, хвала, бојим се, знате, ја својој жени не бих знао бити веран муж...

— Ха, ха, ха... — зацени се госпођа Лепосава и удари га по рамену својом лепезом.

— Помислите, госпођа-Лепосаво, — рече смешећи се госпођа Целићка, која им приступи — мало час причао ми је господин Жижић, да руже имају чудну моћ; да у њима има електрицитета; особито, рече, жуте руже јако привлаче. И као да ме није преварио. Ето, жута ружа госпође Јерићке вечерас нам је са свим отела нашега господина Стевана.

— ... Охо! ... Чарка је започета, плутуни грме, ситуација је критична. Најбоље ретирирати. Ово је по нашој најновијој генералштабној тактици...

Госпође прснуше у смех.

— Господин-Стеване, честитам! Верујте, мислила сам да не знате играти, а оно ви играч и по!

— Овакав комплимент од лепе госпођице вреди, госпођице Љубице, равно хиљаду дуката.

— А хоћу ли и ја бити срећна, да с вама играм? — рече поново госпођица Љубица.

— До одмора има само трамблан, а ту даме бирају. Дакле, ја кушам срећу.

— »Даменвал« је отплата дуга, — одговори она живо.

После ланса Стеван и госпођа Јерићка беху врло интимни, као да су стари познаници. За време трамблана, он на једна, а она на друга врата. Приближив му се рече: »Вас тражим«. И придену му лепу декорацију.

У трпезарији упозна се Стеван и са господином Јерићем, који му каза, да се познаје с његовим оцем. У Шапцу је, рече, често ишао њиховој кући. И његов му је отац причао, да је он у Паризу на наукама.

После одмора седео је Стеван мало у трпезарији са господином и госпођом Јерићком. У неко доба господин Јерић погледа у сахат и рече својој жени: — Већ је време.

Она се није ни мало противила. Устаде и оде у гардеробу. Дотле он плати рачун.

Стеван их отпрати до степеница, где се рукује са госпођом, а господин Јерић, рукујући се са њим, рече му:

— Изволите нас посетити.

— Бићу тако слободан!

III

— Знате шта? — рече Панта у неко доба.

— Шта? — запита Милан.

— Да одемо код Албанеза на ђевапчиће Има и добра вина.

— Пристајемо.

Стеван се само противио њихову пристанку и предлогу, али га друштво скоро одвуче до Албанеза.

Албанезови су ђевапчићи на гласу. Ваљда нема Београђанина, који га није посетио. Албанез је опет добар човек и вечито онај исти. Како је пекао ђевапчиће пре петнаест година, тако их и данас пече на оном истом прозору и на оном истом роштиљу. У кафани влада још онај стари мирдурлук, само је пре петнаест година, ваљда, она икона, једини собњи украс, била нова, а данас не знаш, ни који је светац тамо исписан. Нешто виси пред иконом: биће да је некада кандилоце горело пред свецем. Али за то Албанеза препоручују добри ђевапчићи и чисто црно вино.

Уђу у собу до кухине. За једним столом седе три војника и спокојно једу папазјанију. За другим повише њих, — биће ђаци. Они поседају за четврти. Дође неки гарав и неочешљан дечко, побриса сто, а све мрве попадаше по њима. Пружи им парче изгужване и масне хартије, на којој беше исписан »Словникъ«, у ком се нуди »кромпиръ Паприкашъ«, »Кизео купусъ«, »пилавъ Смесомъ«, »Папасъ яния«, и тако даље, што по грош, што по два...

— Четрдесет! — дере се онај, што пече ђевапчиће.

— Један пут кисео купус! — виче кувару неочешљано момче.

— Еј, бре! — зове га Панта. — Овамо дођи, куд побеже?

— Одмах, одмах!

И нестале га са киселим купусом.

Поруче доста ђевапчића и литар вина Nr. 8, — од осам гроша.

— Две стотине! — викну момче с врата, па им постави по тањир, виљушку и нож и даде свакоме по парче хлеба. Сланик и алава паприка не дижу се са стола.

— Да не дангубимо, док се испекну ђевапчићи, донеси нам сира, само ако је добар, — рече Милан дечку.

За целе вечере чешће Стеван загледа у сахат. Кад би око осам, устане, да иде.

— Куда, ако бог да?

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

— Имам врло важна посла, па се журим, да не одоцним.

— Каква посла, какве трице?! — поче Панта и не даде му, да устане. — Одавде се не иде тако лако . . . Еј, бре још литар вина! . . . Где ти њега, како би братац да измакне!

— Ала . . . веруј, Панто; ти знаш, да ја не бегам из друштва . . . Али вечерас морам.

— Батали, седи овде! — додаде Пера. — Посла?! Каква проклета посла још ти имаш?

— Имам, веруј.

— Па да га пустимо! Него да нам каже, какав је то посао, — предложи Милан.

— То не могу.

— Онда седи.

— Седи, седи, — поновише остала двојица. Седе па ућута. Опет гледај у сахат, . . . равно осам.

— Бога ми, морам ићи.

— Знаш услов, под којим можеш отићи.

— Зло! — помисли Стеван у себи.

Казати им не сме, а отићи не сме. Седне опет, а све гледа, како би умакао: бадава! Онај проклети Милан узео му капут и шешир. Моли, моли, али не помаже ништа.

На послетку извади писмо и љутито га баца на сто.

— Ево, неверне Томе, уверите се! Али што прочитате, нека буде света тајна.

Мислим, да не ћемо вечерас почети издавати међусобне тајне! — рече Милан, отварајући писмо. — Али чујте, молим вас, — додаде, пошто прочита писмо. — Чујте само: »Драги господине. Мој муж отишао је у Ниш. Тамо ће се задржати два дана. Слушкиња ће вечерас у позориште; бићу сама. Дођите после осам сахата Чекаћу вас. Ваша С. Ј.«

— Ко је та С. Ј.?

— Зар и то треба да знате? Дозволите, да бар ово буде тајна.

— Каква тајна? Чудна ми чуда! Писала ти нека женска, и ти то држиш као тајну. Кажи, ко је?

— Мир, браћо! — дође Пера ипак први к себи. — Доста! Не водимо га у искушење, да се огрешо о светињу тајне и своје части. То не промаши циља. Стишаше се.

— Е, већ нека, кад инако није, — дода и Панта с благословом.

Стевану се свали камен са срца. Одахну и оде, као да га неко повија.

— Ако смо њега и откупили од издајства, нама ипак ништа не смета, да решимо онај ребус С. Ј., — приметиће Милан.

— Добро је, — кличе изневерени Пера.

— Бар да видимо, је ли вера или је невера.

— Хајдемо за њим! — предложи Милан.

— Хајдемо! . . . Да платим! . . .

Стевана већ беше нестало, кад она тројица испадеше од Албанеза. Поделише се на три стране, да га сваки посебице гони, како не би упало коме у очи, а најмање, да их сам Стеван примети. За један сахат опет да се сви нађу код Албанеза. . .

Није прошао ни један сахат, а сва тројица нашли се на уреченом месту.

— Ја сам га добро видео, кад шмурну у капију, — вели Милан. — Познајем добро кућу. Био сам више пута тамо. У њој станује само господин Јерић са својом племенитом супружницом, госпођом Сосом.

— Слаже се! — излети Панта. — На писму је потпис почетних слова њена имена: С. Ј.

— Па то је она, што је пре неко време код Ћир-Пашоне, на очи толиком свету, појела пола бадема, а другу полу дала свом мужу, — уздахну изневерени Пера.

— Да, она! Код таквих је жена обично, право рече оно Стеван, с пола гладац . . .

ДУХ ВРЕМЕНА САД ЈЕ ТАКИ!

ПРИПОВЕТКА ИЗ СРПСКОГА ЖИВОТА.

ПРВИ ДЕО.

III.

Још кола с гошћама из вароши несу ни ушла честито у дворште госпођа-Катино, а већ је готово цело село знало, да је сека Ката добила гошће, јер је готово цело село било на раскришћу, где се играло, као обично недељом, коло.

Село мало, а тако отмени гости! Па као да су целом селу дошли!

„Догађај“ је то за Брајковац . . . Има Брајковац, до душе, своју господшину. Али осим господе из среза и суда, којима се и таке мало кад који Брајковчанин обрадује, баш кад дођу, иначе „из бољег

света“ слабо ко усрећи Брајковац, на кога би се осврнули сви, из свију сталежа поштованог Брајковачкога грађанства.

Пре неколико година, а то памте још многи и многи Брајковчани, неје Брајковац био тако с не-руке ни крупној ни ситној господи. Док је био по-којни Игњат Јаковљевић жив, знала су и господа из жупаније пут, који води амо. Сам пресветли го-сподин жупан, кад је требало бирати жупаниске преставнике, изволели су толико пута бити гост за Јаковљевића столом. У последње време гонио је Игњата, кажу, да се да бирати чак у Загреб... А —ски игуман, док је Игњат узимао манастирске воћ-њаке под закуп, живео је с том кућом као род. Го-спођа Ката и данас чува крунаше и сребрњаче, све нове новцате, као да су онај час испод чекића, ко-јима је пречешњејши даривао њену децу, кад је до-лазио којему на крштење.

Па с тога су Брајковчани јако уважавали кућу Јаковљевића, — онда, е, Бог ме, још и данас. Ста-рији свет се особито разбирао за њу. У сека-Ка-тину децу већ сад гледе као у велику господу, па се поносе. „Наша деца!“ „Има и у Брајковцу још неко честит!“ „Биће још ипак и од Брајковца нешто!“

Ето, за што је долазак сека-Катиних гостију „до-гађај“ за Брајковац. Па сад још тим више, што се слегло на један пут ваздан гостију у село. Ту је Јаковљевићкин Јован. Ту и попин сестрић. Понда, ево, и ове!

Тејка Давина Живковићка прва дошла, да се по-здрави с госпођа-Натом. Давина се одавно нешто и својака с Јаковљевићима. Једаред јој донео покојни Игњат некакав лек из вароши, кад она била нешто љуто оболела. Лек јој тај помогао. И Давина по-брати Игњата, па га увек звала братом, а он њу сејом. То задржала и Катица, па њена деца и да нас зову Давину тејком. Па тако и сви у селу, и старији и млађи. Кадгод је у Игњатовој кући било каква већа посла, било да му дођу гости, било да се кољу свињи, или тако што, Давина је увек ту, да свесрдно послужи. Она је, тако рећи, Игњату и свећу додржала. Има род рођени, па неје тако, што кажу, искрен кући, као што је баба Давина Јако-вљевићима, од како је...

Па и госпоштина се Брајковачка узбунила.

Госпођа бележниковица, на прилику, видела кроз прозор, кад су прошла кола. Ал како неје познала никога на колима, послала ђуку пандура да рас-пита, ко је то дошао.

Господин бележник, господар начелник, благај-ник, писар, неколико одборника, дакле све, што се рачуна у Брајковачку високу власт, седели су у за-

себној соби „код разбијене канте“ у Марковој крчми и прекраћивали дуго недељно време.

На столу, дакако, вина ил' пива пред сваким. Бележник и један одборник играју баш „жандара“, а остали како који.

Писар се наслонио на лактове, па „кибицује“ одборнику. (Бележник, мимогред буди речено, не трпи то ни за живу главу. „Као да ми ту седи!“ вели увек па се удари иза потиљка.)

У који мах писар трже очи на прозор, у тај мах прозврјаше онуд кола, а на колима се залепршаше два женска вела.

Писар мало поскочи са столице.

— Добили смо канда негде гостију!...

Понда се узврпољи, док не нађе некакав изго-вор, да изађе из друштва и оде на улицу, па да дозна, ко је дошао. Баш му то добро и дошло. „Не-ма ти“, вели, „несноснијег посла, него гледати како наш бележник игра „жандара!“ Па ипак увек седи и зева код играча. Него за што и не би?! Често се после картања развезе и пијанка. А он мора ту бити, да декламује. Ко би иначе био у чорби ми-рођија!...

Млади Брајковачки тржа мало се неје сломио преко тезге, како је појурио, да види, „какве су то даме“, што им се „шлагјери“ тако herrschaftlich ле-пршају за њима...

Попина Јелена хтела одмах за Зорком да потрчи пред Даринку. Али је задржала мати.

— Schickt sich nicht, Јелена! Ако им је стало, нека изволе они најпре к нама доћи. Знамо и ми варошки ред. Ал по мени могу и изостати, — ре-кла јој са свим озбиљно госпођа Рашићка, па је одмах отишла свом поп-Стеви, да му се потужи: — Дошле те варошкиње!

Колико се Јелена обрадовала својој другарици, толико и више криво њеној матери, госпођи Јели-савети Рашићки, што су „те варошкиње“ дошле!

Како је блажено трла руке, кад јој пало на па-мет, да доведе поп-Стевина сестрића кући! И Бран-ко, ето, дошао. „Красан младић“, ... „паметан мла-дић“, ... „озбиљан“, ... „фини младић“... Не зна, како ће пред поп-Стевом и својом кћерком да га се нахвали. Још да јој испадне за руком, да и Бран-кову матер превари, да дође, те јој се поклони! Ал биће и то. Све је удешено, ... по њену рачуну, све. „Та превешће и њу Јеца жедну преко воде, ма да се колико пући“, вели Рашићка за Стајићку. Само да се већ једног дана прометају деца, Бранко и Јелена, по Брајковцу испод руке поред „оне пре-мудре Кате Јаковљевићке“.

Неје друкче, мора се сад радити на врат на нос. Поп Стева мора помоћи.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Опасан је, чини јој се, такмац сада ту...

Нема те жеље, што је зажели госпођа Јеца Рашићка, па да јој поп Стева Радојчић неје испунио. Признати се мора: ево дванаест година, како се њих двоје састало, па никад неје међу њима пало опоре речи. По Брајковцу се каже: „Куд госпођа Јеца оком, поп Стева скоком.“

Не таје Брајковчани, да је поп Стева и са својом првом женом живео у љубави. Па сад му умре његова мила супруга Анастасија, кажу, да је поп Стева говорио, како никад неће ни наћи више таке жене. Па се у жалости својој, кажу, био и заверио, да неће никад довести у своју кућу страну женскињу, „домостројитељу“.

И збиља, поп Стева се сети у тој невољи своје сестре Тинке. Тинка као да се на ново родила, кад је дошла у братовљеву кућу. Како се и не би, јадница, осетила сретном, кад се напатила код свог несретника мужа као права патница. „Да ме је цео Срем клео, не бих наишла“, говораше она једном, али само једном приликом брату свом, „на гору несрећу, него што је мој Арсеније.“

Арсеније њен, треба да је по занату ђурчија. Леп занат, таман за село! Да се држао тога, па да га види Бог — и њега и Тинку и синчића му! Али Арсенију се други занат боље свидео. Карту и чашу заволи већма него спас душе своје, него кућу и породицу. Да је когод дао што за душу његову или за жену му и сина, и њих би метнуо на кеца или продао за вино ил ракију. Него док трајало и његове и женине сиротиње, даде све до последње крпе, а не задовољи неситог мамона, нити зајази प्रदेशаног грла својега. Кад неста блага, неста пријатеља, па неста и њега. Куд је, где ли је, Бог би га знао! Говорило се, да се негде удавио. А говорило се, да је заблудео у свет. Тек Тинка дахну душом. Неје јој, до душе, лако било ломити руке, перући туђе рубље, ни бости очи, шијући белом свету, па хранити и себе и дете под туђим кровом и на туђем огњишту. Али колико је и то лакше, него трпети пијаницу и убојицу мужа, који сав свој кив, сву своју несрећу у картама и срџбу у пијанству излива на својој „бољој половини“ само за то, што је тако несретна, да је његова жена!

Па је ли чудо, ако се Тинка осетила, као да се други пут родила, па дошла на бољи свет, кад је брат, поп Стева позва, да му буде у кући домаћица? Колико му је покојна Стаза била нежна и верна супруга, колико чуварна и вредна домаћица, Тинка то двојном нежнија сестра, двојном чуварнија и вреднија газдарица. Колико је попа Стева био задовољан и сретан, како му сестра привређује, толико је уздисао и био несретан за својом покојном...

Дође у Брајковац госпођа Јеца Рашићка. Удовица попадаја, као што је била, шта је знала па метније, него што је урадила, те свршила школу за учитељицу, па као учитељица дошла у Брајковац.

Нов ред, нов надзор над српским народним школама; па и поп Стева постао ревностан катихета и месни школеки управитељ — сувише ревностан. Мало који дан ће проћи, да он неће посетити женску школу. Па га — ревност тако занела, да неје више ни онако уздисајан супруг, ни онако нежан брат.

У том и Тинкин Александар израстао дечко из основних школа. Мати се дала у бригу, шта ће, куд ће с дететом. Пита сестра брата за савет.

Да га да, вели поп Стева, у Јазак за манастирског ђака... Наопако, зар да га мати жива сачува? Не да се Тинка ни опелити. Њега једног, па...! Да их има на одмет, па ни једнога, ... само не у калуђере!...

— Шта мислиш, Тинка; да даш Александра у Карловце у гимназију? — проговориће поп Стева један пут сестри, видевши, да ће јој тиме погодити најватренију жељу.

Тинци сину.

— Него дете је, знаш, дете. Неуко је, нејачко је, да га даш тек тако од себе, да га одбијемо као лику низ Дунав, — навија попа. — Данас је чудно време!

— Стотинама деце из бела света уче се и васпитавају тамо, и буду људи... и гора и боља од мог сина. Па за што не би и он? Нек сврши гимназију, па богословију, па, ако Бог и срећа дадне, таман ће ти у добри час dospети за капелана.

— Јест, и ја то мислим... Али... не разумеш ме... Не ћеш да чујеш, како ја судим...: Знаш, ја... Најбоље ће бити, да си ти уз њега. Бадава! Мати је мати. Дете не треба никад да је напуштено и остављено, можда, доброј срећи и само себи, кад му је Бог дао матер, најбољу срећу.

— Па ти мислиш, Стево, да и ја идем с њиме у Карловце?

— Да, ја то мислим.

Тинка обори главу, па се даде у помет.

— Ти не треба да се што бојиш, — узме поп да кује, док је врело. — Узећеш добар стан, па ћеш држати ђаке са стране у стану. Има тамо доста чесних удовица сиротица, и свештеничких, па се тако испомажу.

Тинка оћута. Не подиже главе, а уздахну.

— Поред тога дете може добити и благодјејаније у конвикту блаженопочившег патријарха Стефана Стратимировића. Ако се Александер добро узучи, ја ћу сам молити његову свјатост, да се сми-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.FR

дује на сироче сироте удовице. Ти си, да Бог ме, као и удовица, кад немаш мужа... Александре, хоћеш ли се добро учити?

— Хоћу, ујо, — одговори дете радосних очију.

— Мати, ја хоћу да идем у латинску школу. Ја ћу бити, мати, као год и уја.

Тинка се заплака, па стиште сина на своја недра.

Неки дан после тога отишао је сам попа у Карловце и нашао стан за Тинку згодан, како ће моћи и по неколико ђака држати на стану. А Тинка спремала и себе и дете.

Данас отишла Тинка из Брајковца; а сутра дан се уселила у поп-Стевину кућу госпођа Рашићка, донде госпођа Јеца учитељица, од јако поп-Стевина Јелисавета, са својом кћерком Јеленом.

Од тог доба остао је поп Стева и опет катихета и месни школски управитељ, али тек да у недељи дана један пут или ни један пут оде на катихизацију „и да задржи достојанство над учитељима и школама у месту као свештеник и као природан старешина српске православне црквено-школске оп-

штине у Брајковцу“. Но од то доба никада га неје успомена понела за покојном Стазом, његовом Анастасијом...

Кад би отишао овда онда послом у Карловце, или би походио своју сестру или не.

Једаред био код ње, па дошли нешто у разговор.

— Тинка, — рећи ће поп Стева својој сестри, — ево, ја сам сад конзисторијални присједатељ. Сад би лакше ишло него икад. Ти ни данас не знаш, где ти је муж; а Бог зна, кад и какав ти може од куд искрнути на једаред из ненада. Него тужи га конзисторији. Ја ћу ти написати тужбу, да се развенчаш. Петнаест година га већ нема. Расписаћемо по новинама, да се до извесног рока има пријавити; не пријави л' се, сматра се за мртва. И ти си решена онда брачних обвеза према њему. Можеш се и преудати.

— Мој син ће, — одговори она, — за цело лакше поднети, да је син оца лоле; али да баџим на њега и ту љагу, да му је мати распуштеница, не могу. Преулавати се не ћу, ма се и горе патила.

На том и остало.

(Наставиће се.)

ЈЕЗИК У ГУНДУЛИЋЕВУ „ОСМАНУ“.

(НА ЧАСТ БЕСМРТНОМ ПЕСНИКУ О ЊЕГОВУ ТРИСТОГОДИШЊЕМ ПРОСЛАВЉАЊУ.)

НАПИСАО ЈОВАН ЖИВАНОВИЋ.

(Наставак.)

* * *

Старински облици датива, инструментала и локала у множини у *ѵ*-врсти номиналне деклинације у борби су са новим облицима, где су се датив и локал са инструменталом изједначили. Старински облик датива множине у борби је с новим обликом скоро пропао, докле старински облици инструментала у подједнаком су животу са новим облицима, као што су још и данас; н. п.:

Испореди: Кажућ, робом како ухити и изда *Турком* драга свога чељад, ки он слободити пође од ропства турачкога. — V., 222.
са: О дјевеце чисте и благе, ке врх горе славне и свете слатком власти пјесни драге свијем *ијевоцим* наричете. — I., 30.
Пак наказни и све срде по имену звати кликне, и страшиве клетве и тврде непослушним *дусим* викне. — II., 145.
Супроћ *Турцим* на бој тешки тад у помоћ од сусједа

и Коревски бан витешки с оружјем се диже уреда. — V., 130.
Али душо ма љубљена, кад ти дођеш, ко ће остати клетим *Турцим* мјеста опћена не дат илијенит и харати? — V., 155.

Испореди: Дједа очинијех бојна рука град под сабљом влада ови: дјед материн сваки хука с тешкијем ралом за *волови* (ст. слов.: *волы*). — II., 280.

са: Он с *јунацим* својим узмаче, цара остави он најпрви, он омасти најпрви паче мач пољачки турском крви. — IV., 110.

Испореди: Скендер-паша с *Арбанаси* с лијевога му краја стоја, дванаес тисућ њих се гласи задојенијех крви од боја. — IV., 150.
Гди иностране круне и кнези, с ким Пољаци друштва имају, с војводам и с *вигези* на њих помоћ и они устају. — XI., 40.
са: Знаш, да и ја покој тлачим,

за име добит с бојнијех труда,
међу *којим*, међу *мачим*
дружићу те вјерна свуда. — V., 140.
Зато и ми, друге миле,
чим сунце одзгар припекло је,
ход'мо, гди сјен дубја диле,
за *трудима* наћ покоје. — IX., 286.
Словима се он оптјече,
у ких писмо шти одзгара:
свак одступај надалече,
могорскога кћи сам цара. — IX., 675.

Локал множине употребљавао је Гундулић у *ѝ*-, *о*-, *а*-врсти старински. Изједначенога са инструменталом нема код њега у »Осману«.

Јур на *крилијех* од вјетара
глас по свему свијету прши,
ко краљевић силна цара
копја сломи, сабље скрши. — I., 90.
У *погубах* крепци узроком
од послуха вјере чисте,
тијеком поља, горе скоком,
ријеке пловом проходите. — I., 130.
Паче сваки у одлуци
за раскоше своје обра:
сабљу о пасу, копје у руци,
луц о *илеџах*, коња добра. — I., 140.
У *наиравах* без процјене,
непријатеље позивају,
не на бијења, нег' на плијене. — I., 200.
Блаж на име он се зове,
и с истока до запада
од светиње глас његове
по *народих* лети сада. — XI., 170.
У *јунацијех*, да бој слиде,
наравна је вазда жеља,
а најлише кад се виде
срећнији од њих непријатеља. — XI., 640.
У писму се уписало,
развијело се по *језицих*,
и замазат с дима мало
сцијениш расат штета прицих.
Невјесте су удовице,
плачу уз свекра и дјевера;
тко није мртав дно тамнице,
У *веригах* ропство тјера. — XVIII., 110.

Инструментал у *а*-врсти номиналне деклинације употребљава Гундулић старински с наставком *ми*:

А и Сулиман, цар храбрени,
прадјед славни мога дједа,
сабљу опаса вреник мени
и *војскама* заповиједа. — I., 300.

На очију кад свијем нами
— ах, виђење страшно доста! —
турски мјесец под *погами*
крстјанском крижу оста. — XVIII., 100.
Дилаверов двор по сриједи
међу лијепим *обградама*
на износиту мјесту сједи,
ко у прстену драги ками. — XVIII., 205.

* * *

У *а*-врсти номиналне деклинације било је у старом словенском језику три раздела, који су постали по законима гласовним. Друкчије се мењала реч *рыба*, а друкчије *коля*. Данас је пак аналогјом од три раздела постао један, у ком имамо падежа измешаних из сва три раздела; н. пр.: *рыба* има у ген. једн.: *рыбѣ*, у дативу јед.: *рыбѣ*, у инст. јед.: *рыбоѣ*, у вок. једн.: *рыбо*, а *коля* има у ген.: *коля*, дат.: *колѣ*, инст.: *колюѣ*, вок.: *колю*. У српском језику има данас и *риба* и *воља* у ген.: *рибе*, *воље*, у дат.: *риби*, *вољи*, у инстр.: *рибом*, *вољом*, у вокат.: *рибо*, *вољо*, т. ј., у српском језику у овој врсти аналогја је уништила закон гласовни, којом је други раздео (*воља*) у ген. и дативу најчачао први, а у инстр. и вокативу први раздео најчачао други. Закон гласовни, асимилација, по којој утиче непчани конзонанат на вокал, данас је у српском језику у трећој врсти номиналне деклинације уништен аналогјом, докле у *ѝ*-врсти тај закон још влада, као: *робом*, *коњем*. Данас пак у српском језику и у трећој врсти има још речи, којима се основа свршује на *и*, а имају више од два слога, па се покорављају законима гласовним само још у вокативу једнине. Тако баница има вок. једн. банице по законима гласовним као и у старом словенском језику, па тако и богородица: богородице, Јелица: Јелице. Али и оваке именице почеле су се по аналогји мешати са именицама првога раздела, те имају неке и по првом разделу вокатив једнине, као заручницо, кукавицо. У »Осману« Гундулићеву нашао сам реч *госпоја*, која се држи још закона гласовних, те се мења у вокативу једнине по другом разделу, као и у старом словенском језику:

За добро имај, о *госпоје*,
ако речем, што је истина:
свијетло и драго сунце твоје
сред тамнице крије тмина. — V., 530.
Дјевојчицам, о *госпоје*,

каква ти си лијепа и драга,
ови слуга донио је
лепше даре, већа блага. — XII., 230.

* * *

У *џ*-врсти и у *о*-врсти меша се други раздео по аналогiji са првим разделом у инструменталу јединице:

Тим он желећ, да би стеко
драгу милос прид твим *лицом*,
краљицом те је свом нареко
и љубљеном вереницом. — VIII., 40.
стијези, оклопја с мачим, с штитим
под лаворнијем висе *вијенцом*,
и све што оте придобитим
Прусом, Угром, Чехем, Нијемсом. — X., 500.

Ни ер не доби он с десницом,
ни с јунаштвом, ни с крипости,
нег ли самим женским *лицом*
све те части и милости. — XVII., 550.
Ну ли царска хитрос хрла
чини жеље тве честите,
докли с *вијенцом* око грла
врху земље узвиси те. — XVII., 622.
Овди Даут најприје сврну
с набуњеном војском својом,
и нариши и насрну
с крвавијем га рват бојом. — XVIII., 322.
И да слацим јур *покојом*
труд замијени, у ком сташе,
вјереницом и госпојом
у пјесних ју кликоваше. — XIX., 170.

(Наставиће се.)

О КНЕЗУ ЛАЗАРУ.

РАСПРАВЉА И РУВАРАЦ.

(Наставак.)

Не смем нарочито не истаћи једну једину али врло значајну речцу из одговора султанова, а то је оно „бѣли“, и ја знам, да ће ми и сам г. Панта бити захвалан, што сам истакао ту речцу. У српском преводу Нешријеве повести нисам нашао ту речцу, — и колко сам се само намучио, док сам нашао у речнику Ђорђа Поповића (Гласник књ. 59. стр. 43.) да „бѣли, адј. од турско-арапскога бѣлы, бѣли, значи: познато, јавно, извесно, зацело, без сумње“. Без сумње је г. Панта употребом те турско-арапске речце хтео показати и дати нам да намиришимо, да он ако не баш савршено а оно од чести и турски зна и разуме.

— „Још Лазар није осетно мача османскога, — сада ће га бѣли огледати“, одговори султан, — вели г. Панта пун унутрашњег задовољства.

„Док је Милан Топлица прегледао турску војску — то опет г. Панта говори — дотлен се у српском логору свршавале и сазреле интриге, нама свима познате, што прича наш народ, што причају и Срби и Турци и тврде староставне књиге. Топлица, вратив се у српски стан, по речима турског летописца Нешрије, кнезу Лазару, који га прими у већу с војводама, рекне: — Стани, Милане! не говори још, причекај мало, док се ја с читаоцима а односно слушаоцима Пантиним не споразумем о Панти и о његовој приповести.

Док је Милан Топлица прегледао турску војску — вели г. Панта. Дакле посланик онај Лазарев, кога помиње Нешрија али му не зна крснога имена ни откуд је био родом он — тај посланик, или, пошто Панта напред помиње „посланике“, тај обор-посланик

српског посланства не беше нико други већ главом Милан Топлица, и Панта то отуд зна, што је, пре него што је стао причати повест о боју на Косову, био хришћанин — не могу утврдо казати, да је био Србин, јер неки хоће да знаду, да је он пореклом Бугарин —; но то не значи много, али много значи то, што Панта вели, да дотлен, док је Милан Топлица прегледао турску војску — „дотлен се у српском логору свршавале и сазреле интриге, нама свима познате, што прича наш народ, што причају и Срби и Турци и тврде староставне књиге“. И сад те озбиљно пита, Србине брате и српски сине: кажи по души, да ли сам имао право, што сам рекао, да се г. Панта потурчио, или да се створио Турчином, за кога приче оне о интригама, које су се свршавале и сазревале у српском логору за оно неколико дана, докле је Милан Топлица прегледао турску војску, немају већ више никаква интереса, те пролази покрај њих као мимо ђаурског гробља и хити само, да нам саопшти, шта је Топлица, вратив се у српски стан, *по речима турског летописца Нешрије*, рекао кнезу Лазару.

На стотину наших питања: та какве су, аманта ти брате Панто, биле оне интриге, које се свршавале и сазреле у српском логору, док је међутим Топлица Милан прегледао турску војску, што прича наш народ, што причају и Срби и Турци? И који су то Турци, да ли они стари или ови модерни и где живе ти Турци, који знају причати о тим интригама у српском логору? И које су то и из кога су века оне „староставне књиге“, које тврде то, и т. д. и т. д.?

На сваколика та питања наша или преко свију питања тих прелази г Панта, Турчин будући, на речи, које је Милан Топлица, по речима турског летописца Нешрије рекао кнезу Лазару, и које гласе: „Господару! турска војска није толико силна, колико се говори; видио сам је под оружјем; не треба је се бојати, а за овим исприча разговор са Муратом. Чувши то кнез, запита војводе: „Да ли не би било згодније, да одмах ноћас на Турке нападнемо“.

Ако је Топлица Милан, вратив се из турске војске у очи Видова дне онако реферисао о тој војци и оно рекао кнезу Лазару у збору војвода српских, као што г. Панта, држећи се турског летописца Нешрије, пише, и ако је даље кнез Лазар поверовао ономе, што је кнезу Лазару Милан Топлица рекао, онда шта ћеш да мислиш и шта да кажеш, Србине брате и српски сине, за тога и таковога српскога кнеза Лазара? Но најпре да свршимо с Миланом Топлицом. „Кнез Лазар примио је Топлицу, кад се вратио из турскога стана, у већу с војводама а то је било у очи Видова-дне. И кнез Лазар чувши то (што му је Милак Топлица о турској војци рекао) запита војводе: „Да ли не би било згодније, да одмах ноћас на Турке нападнемо?“ Предлог тај није примљен, већ је „усвојена мисао великога војводе Вука, да сутра, на Видов-дан, ступе у бој с Турцима, и кнез Лазар позове војводе на господску вечеру“. Тако пише г. Панта на стр. 341. а напред на стр. 337. написао је исти г. Панта, да је „турска војска прекрила Косово поље с оне стране Лаба и покрај Ситнице допирући чак до више Звечана, па прекрила просторију од Мрамора више Приштине до Сухога Јавора и поставила се „глава уз главу, бегови и субаше, ред до реда, један до другог, чета уз чету, куп до купа“ (Нешрије), — и одет на стр. 338.: „И тако је заиста без мало сво Косово била прекрила турска војска и тако смештена, да је ишла убојна линија дуж Лаба, а остала је заузела све богазе од Звечана, Чечана, Голеша, Сазлије, Ђемер-Ћуприје и Дрена, близу Грачанице, те тако Србима нико није могао доћи у помоћ из Босне, ни из Метохије, па ни са источне стране од Качаника, а то је од западне, јужне и источне стране“. И за ту и толику и тако смештену војску на пољу Косову смео је Лазарев посланик Милан Топлица у већу с војводама кнезу Лазару рећи, да „турска војска није толико силна колико се говори; видио сам је под оружјем; не треба је се бојати“ — и тако што рећи уочи Видова-дне, кад је војска та турска већ онако смештена била на пољу Косову! — Но кнез Лазар и његове војводе мора бити да су били слепи код очију, кад ни у очи Видова-дне нису могли видети ту турску војску, „која је без мало сво Косово пре-

крилила била“ и кнез Лазар, место да на такав лажљив извештај свога од Турака очевидно поткупљенога посланика заповеди, да се неверном том посланику глава одсече, а он пун радости, што му је посланик рекао оно за турску војску, пита војводе: „не би ли згодније било, да одмах ноћас на Турке нападнемо?“ О Панто, Панто, и како само да те због таквог причања назовем, о Панто!

Нешрији, старом Турчину, лазун је било и он је могао овако причати о боју на Косову — али ко ће теби, брате хришћанине, да опрости, о Панто!

И да си се бар тачно држао твога љубимца, твога Нешрије, но и то ниси, већ си баш главно изоставио, о Пантелија, Панто!

Нешрија пише на стр. 55.: *Es wird überliefert, dass der Gesandte Lazars, welcher zu dem Khonkiar (цар Мурат) gekommen war, nachdem er sich über die Stellung und die Verhältnisse des Khonkiar Kunde verschafft hatte, wieder zu Lazar zurückkehrte und ihm so anredete: „O Hospodar, das türkische Heer ist nicht so stark, wie man sagt, ich habe es bewaffnet gesehen (кад се турска војска одмарала код Крацова), man hat sich nicht vor ihm zu fürchten: unser Heer ist dreimal so stark.“ Jener verfluchte Lazar nahm diesen Ungläubigen gütig auf und fing an aus Uebermuth anzuschwellen, und voll thörichten Geredes zu überschäumen. Auch die Tekkure (господа српска), welche sich in der Umgebung Lazar's befanden, sprachen unanständige thörichte Worte. Wulk Oghlu sprach: „Ich will zuerst allein zu den Türken gehen: ich brauche niemand dazu.“ Kurz ein jeder von den Venetianern, Franken und Walachen sprachen in ihrem Rausche solche leere Worte. Затим приповеда Нешрија, како је цар Мурат пао с војском под Новобрдо (Ћумишхисар), па тек на страни 69. прича Нешрија о оном, шта је рађено у српском стану у очи Видова дне и помиње онај предлог кнеза Лазара, да ноћу ударе на Турке.*

Г. Панта је дакле, причајући онако, направио збрку, какве збрке нико до данас учинио није, и направио је од кнеза Лаза и његових војвода праве слепце и блуне, а то све само зато, што је мислио, да причање Нешријево о боју на Косову није скупи турских усмених прича, већ права историја, коју само гдегде српским причама пошунити и исправити треба; као што је он попунио и исправио, па пр. Нешрија није знао име оном посланику, који је послан цару Мурату, да види, шта Мурат хоће, и да извиди, како стоји турска војска — а г. Панта је знао, како се звао тај посланик, и он је лепо написао, да се он звао Милан Топлица; даље помиње Нешрија на више места, да је ђаурска војска била много јача (бројно) од турске војске и да се

дар Мурат, чим је пао с војском на поље Косово и с брдашца једног стао прегледати ђаурску војску, зачудио и пренао и чудио се, како и откуда је „проклето“ Лазар скупио толику војску — и Нешрија каже, да је у војсци Лазаревој било до пет стотина хиљада момака и то већим делом оклопника, а тројином више, него што је цар Мурат извео на Косово. Г. Панта није тако искрен као Турчин Нешрија, и Панта нигде не каже, колико се хиљада Срба слегло на Косово и да ли је кнезу Лазару „дошло у помоћ војске из Влашке, Угарске, Арбаније, Бугарске и Немачке у толиком броју, да таквог војинства од оног времена никад више није било“, као што пише Нешрија на стр. 41. Све је то лукави Панта прећутао и само је нашао за добро споминути, колико је просторије притисла и прекрила турска војска на пољу Косову. И ту силу турску, која се слегла на Косово, могао је а и требао је кнез Лазар са каквог повишег места прегледати својим очима, као што је то по речима летописца Нешрије цар Мурат, чим је стигао на Косово, чинио; но кнез Лазар то не учини, већ чувши — као што наш г. Панта прича — из уста Милана Топлице, да турска војска није толико силна, колико

се говори, запита војводе: „Да ли не би било zgodније, да одмах поћас на Турке нападнемо?“

— „То би заиста било добро“, одговоре сви, осим великог војводе Вука, који, по речима Нешрије, рекне:

— „Зашто, господару, да плашиш те Турчиће, и шта је то, ако на толико Турака уједанпут ноћу нападнеш?! Сутра ћемо их појединце живе похватати, једне ћемо сапети па продати, а друге поубијати и крв њихову са црном земљом помешати.“ Ова мисао буде усвојена, да сутра, на *Видов дан*, ступе у бој с Турцима, и кнез Лазар позове војводе на господску вечеру, где су „седећи“, вели се у нашој староставној књизи, кнежеви и војводе много и много разговарали о издајцима царства, о Андрејашу и другима, а највише о „Балши“. На то кнез Лазар, по наговору Вука Бранковића, великог војводе, како га у своме писму назива сам Лазар, устане и назове Обилића издајцом са његовим друговима.

Милош плане, рекне цару, да му невера седи до колена, па, по речма турског летописца Нешрије, рекне кнезу: „Ја идем, да убијем турскога цара“ — и имао је уза се сакривен нож, *устане* он и сви се разиђу.“

(Наставиће се.)

К О В Ч Е Ж И Њ

Г Л А С Н И К.

(Краљевски дар српској кр. академији у Београду.)

На св. Јована, 7. јануара о. г. били су (осим оболелога дра Ј. Панчића) сви академичари, који се налазе у Београду, код Његова Величанства краља Милана, заштитника српске кр. академије, да му се први пут поклоне као такови. Краља је поздравео академичар Милан Кујунџић у име председника (Панчића), који је украс науци српској, у име Новаковића у Цариграду), који и у важном државном послу не суштаје у научноме излету, у име Невадовића (у Ваљеву), који је жив пример стојицизма, и у име осталих милих другова. Краљ је примио поздрав и изјавио, како је наредио, да се поред државне помоћи, ујемчене законом, и из његове личне благајне издаје академији сваке године десет тисућа динара, са жељом, али без икаква ограничења, да се помоћ та употреби нарочито на расветљење Србије, српскога земљишта, српскога духа, српских особина. На то најстарији по годинама академичар Матија Бан изговори благодарност на краљевској потпори у име академије, у име науке и уметности.

(Болоњско свеучилиште), најстарија велика школа на свету, славиће у јунију ове године осам стотина година, од како постоји.

ПОЗОРИШТЕ И УМЕТНОСТ.

(Српско народно позориште). Равно два месеца дана провела је дружина народног позоришта овде у нашој среди-

ни. Дошла нам је наиме почетком новембра прошле а оставила нас почетком јануара ове године. Као свагда досад, тако је и овог пута бављење њено овде живо занимало све пријатеље лепе уметности глумачке те се, рекао би човек, за то време живило неким бујнијим, занимљивијим животом. Управа се позоришна савесно трудила, да репертоар што може боље освежи новинама, обзирала се на то, да нам се одличне наше глумачке снаге и овом приликом могу приказати свако са својим умљењем те је тако задужила овдашњу публику на захвалност. Било је, истина, у почетку и запрека, које су мало кочиле точак, но те се набрзо отклониле и онда је све ушло лепо у колосек те јездило глатким путем. Приказано је свега 37 комада а од тих је било четири нове изворне глуме, и то „Каврга“ од уредника овог листа, „Милош у Латинима“ од М. П. Шапчанина, „Мој џеп“ и „Свекрва“ од Мите Калића; даље 8 сасвим нових туђих комада, и то: са немачког: „Пит и Фокс“ и „Поклон“; са мађарског: „Црна пега“ и „Мехурићи“; са француског: „Перионов пут“, „Федора“, „Пут око земље за осамдесет дана“, и „Марија кћи пуковније“. Од старије домаће наше работе јавили се ове године на позорници само Мите Поповића „Стеван, последњи краљ бесански“, и ова три Трифковићева: „Пола вина пола воде“, „Честитам“ и „Љубавно писмо“; од туђих старих још из првих времена нашег позоришта подгрејан је био сад „Карло XII. на острву Рујану“; од мало новијих је дошао био на ред неизбежними „Циганин“ и „Сеоска лола“ и такођер неизбежними „Рат у мирно доба“ и „Еј људи, што се не жените!“; од још новијих, што их дружина даје тек од две три године

аморали од још краћег времена, изнесени су били ови: „Робијашева ћерка“, „Адријена Лекуврера“, „Завађена браћа“, „Доктор Клаус“, „Дебора“, „Фауст“, „Господар ковница“, „Распикућа“, „Отело“, „Фуршамболови“, „Наследник“, „Библиотекар“. Видели смо ове сезоне по толики и толики пут још и „Новог племића“, „Гренгоара“, „Чашу воде“ и „Пркос“, који нису ни силазили с репертоара, па да их је нужно било тек подгревати. Оно се, додуше, „Нови племић“ мало био утајао, али му је дружина још преклане наново „указала част“ те га стално опет примила у репертоар. Као што се види, било је доста разновремена а по одзиву публике и по прилично живом — било је досад и живље! — интересовању за рад позоришне дружине, гесте одзиву од стране публике, може се судити, да је та разноврсност, можда баш она сама собом, публици годила. Кад би се успех рачунао само по броју реприза у једној сезони, ту би се онда Жила Верна „Пут око земље за осамдесет дана“ морао метнути на прво место и то тако, да међу њиме и осталима остане читав јаз непопуњен. Остало се свако могло само по један пут приказати а „Пут око земље“ богме четир пута и то триред узастопце једно за другим. Према томе бисмо тај комад морали поздравити као необичну добит и досад најјејачији приповак у репертоару. То бисмо безусловно и учинили, кад бисмо пред очима имали само лукративну страну: благајницу позоришну. Али богме ако нам је стало и до тога, да нам се публици укус не размази те да се не узморамо лаћати слонова и змија, ако хоћемо да јој угодимо, онда баш не можемо најјердачњијом добродошлицом дочекати „Пут око земље“. Јесте, да је реви редитељ Миљковић, спремивши га за нашу позорницу овде, доказао, да се код нас већ могу и релативно веће сценеријске тешкоће савладати, кад се човек тако својски заузме за што, као што се он заузео за „Пут око земље“; јесте, да се свако, ко је комад гледао, пријатно забавио те није жалио, и по други, па и по трећи пут га гледати: све је то истина и то се не даје порећи. Али ако „Пут око земље“ и нехотице прокрчи пута у нас целом јату комада „с провалама“ па се крај тога буде Шекспиров „Отело“ и даље, у пркос свем одличном приказивању, морао давати пред празним клупама, онда нам „Пут око земље“, кодики је лепо научен, спреман и удешен, да се у позоришној благајници по који пут и пресипа, ипак за даје мало и бриге. Боже сачувај да бисмо хтели цабајисати се тог комада и анатемисати га, али не можемо процуцити а да управи не метнемо на срце, нека се нишом одвише не заноси за таквим мамком и лепком, него нека се, ма и силом и против т. зв. опште струје, држи озбиљнога и солиднога пута, шат консеквентним држањем придобије опет српску публику за оно, чиме завод толике културне важности, као што је наше народно позориште, треба да врши своју узвишену мисију. — О раду чланова позоришне дружине можемо се у главном само похвално изразити. Стање особља је било тако повољно, да се боље једва даје пожелити. Ту су још једнако стари наши борци са старом неизнемоглом снагом, ту је наш Рукић, наша Драгиња Рукићка, па Добриновић, којем не знаш у чему пре да се дивиш, да ли као оном старом неопустивом шалвичини или као извршеном цртачу карактерних улога прве врсте; па Јеца Добриновићка, која у својој струци као комична старица нема премице у Српству нити ће је скоро имати; па смо још за та два месеца имали у средини својој Ленку Хаџићеву, чије ће се Маргите и Дездемоне још дуго и дуго са задовољством сећати сва српска публика; ту је од три године амо и позната одлична иројина Софија Вујићка, која се и у разговорној игри свагда истиче финим и дистингвираним ступањем. Ваљана и разборита приказивача јуначких љубавника и доброћудних стараца има народно

позориште од две године амо у Миљковићу; па вратио се и Лукић са својом женом те и једно и друго раде са пређашњом вољом и снагом и доказују, да је с повратком њиховим позориште само добило; Лукићка би са звонким својим и пријатним алтом још позвана била, да уз младу Милку Максимовићеву и Марковића удахне мало више живота у певање, које је код нашег позоришта још једнако пасторче управе; у ревности и озбиљној вољи могли бисмо јој ту зазор ставити младу јој другарицу, која ће крај свег тога, што куд и камо мање гласовног фонда има од Лукићке, трудом и вежбањем стећи квалификацију за добру певачицу према нашим приликама, само ако уштедне сама поврати своја средства, којима располаже, те не буде форсирала глас и у регистре, што их тек с нашегом може да докучи, а камо ли да би могла по њима изводити и колорисано певање; како ли јој је оно у концертну Душана Јанковића лепо лежала партија Азучене у дуетину из Вердијева „Трговатора“; ту је глас имао баш подоста јачине и гинкости а Милки Максимовићеву не може нико порећи, да нема музикалног схватања те и укуса у извођењу; нека дакле изображава глас у добру правцу па јој неће изостати успех. Вратио се ове године на своје старо место и М. Димитријевић, пошто је више од године и по дана провео на позорници Загребског народног казалишта те знање своје глумачко обогатио корисним искуством, а што је најглавније, присвојио себи природност у говору, господску ношалансију у кретању и фини тон конверзације те се све то сад узело под руку са еминентним приказивачким даром његовим па га чини уметником у правом и одличном смислу те речи. Од прекланске кризе амо ушао је у дружину и необично вредни и даровити Милојевић са женом својом Зорком, из које се с дана у дан све то више цаури салонска дама, цуна т. зв. шика и нужне заједљивости. С комичарем Бакаловићем и његовом женом, који су свако само по једаред ступили овде у Новом Саду, држимо да је народно позориште у добитку; он живахан, окретан, а она особито пријатна појава са лепом позоришном рутином и крепким органом; толико можемо рећи по првом утиску а до њих стоји, да нам за две године, кад се опет састанемо, засведоче још и више. Од млађих снага не можемо а да не споменемо Васиљевића и Кестерчанека као ревносне младе људе, који истински теже за напретком. На крају смо ради нешто још да региструјемо, што је по нашем мишљењу од врло велике користи по артистичну страну нашег народног позоришта, и да најавимо и жељу једну, која би, опет по нашем мишљењу, такођер лепа плода имала, кад би се у обзир узела од надлежне стране. Прво је благотворна институција редитељства, која је од скоро овде код нас уведена. Управа је Добриновићу и Миљковићу поверила ту часну дужност, да се брину о студирању нових комада и да у опште руководе све, што се збива на чисто артистичну пољу код нашег позоришта. Та се два редитеља одиста енергично латили свога посла а како и један и други имају свега, што је за тај посао нужно, то се сад прикази под њиховим руковођењем одликују заокружљеношћу и ексактношћу. Нека им је обојици за то искрена хвала! Жеља пак, коју желимо да изјавимо, та је: нека би се отворило шире поље глумачкој конкуренцији тиме, што би одличније снаге алтернирале у овој или оној улози, па ма то и не било у истој сезони, кад се већ и онако комади једва једвице могу понављати. И публици је, чисто бисмо с поуздањем смели затврдити, кад и кад баш мило, кад добије прилике, да упоређује. — Срдачно се праштамо са честитом народном позоришном дружином у жељи, да нам за две године дођу опет сви на окупу.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

КЊИЖЕВНЕ БЕЛЕШКЕ.

— У 166. свесци Народне библиотеке браће Јовановића довршен је превод трагедије Словенца Јурчића под натписом „Тугомер“, а 167. свеска доноси Стеријину алегорију „Сан Краљевих Марка“, у 168. свесци пак јесте у преводу с мађарског приповетка барона Николе Јожике под натписом „Човек без власти“. Од тог врсног покојног приповедача Мађара има, колико ми знамо, у српском преводу само још „А баџи“, који је излазио још кадта 1871. године у Суботићеву „Народу“ у подлиску; не сећамо се, да ли је одатле прештампан био превод и у засебну књигу.

— Књиџара браће Поповића издала је неки дан и шесту књигу приповедача Милорада П. Шапчанина. У тој је књизи красна приповетка „Сањала“, коју је Шапчанин саопштио био још пре једног шест седам година у „Отаџбини“. Тада је писац у изглед ставио био, да ће ту приповетку још наставити, но тога, бар колико је нама позната, није учинио. И овај први део чини додуше за себе потпуну целину, али је ипак штета, што Шапчанин није сасвим довршио „Сањала“. Но ваљда се смео надеати, да ће слављени наш приповедач сетити се својега обећања те нам кад тад још задовољити радозналост о томе, шта је даље било са Гругром његовим, тим одиста прекрасним идеалним ликом Шапчанинове бујне уобразиље.

— За „Песником и светом“ Јосифа И. Крашевског у преводу Рајкову дође нам ово дана из штампарије браће Поповића и „Јермола“ истог писца у преводу истог преводиоца.

— 152. књига Летописа Матице Српске (четврта свеска за годину 1887.), која је прошле недеље угледала света, доноси на првом месту дивни спев под натписом „Монах“, којег је спевао Милорад П. Шапчанин а оценио и за Летопис препоручио др. Милан Јовановић Батут. Што је угодно и добро дошло, у истој је књизи Летописа остраг у изводима из записника књижевног одбора и одељења Матице Српске саопштена та Батутова оцена у свој опширности те читалац одмах крај спева може читати и темељит суд о њему. Настављен је у овој књизи Летописа низ говора, што се говорили у свечаним седницама у почаст и спомен заслужним покојницима те је ту Мише Димитријевића беседа у спомен дру. Димитрију Матићу. Започет је Лазе Костића превод Шекспирове „Хамлета“ а настављене су како српске народне приповетке из Горње Крајине, што их је скупио Владимир Красић, тако и „овет неколико народних игара“, како их је прибрао Мојо Медић. Још има оцена Мите Нешковића на предавање дра Војислава Бакића „О механизму у школској настави; у „Гласнику из српског и словенског света“ реч је о свечаној прослави 75-годишњице српске учитељске школе у Сомбору, како ју је описао Никола Ђ. Вукићевић, изнесавши поопширну историју тога завода; у „Читуљи“ оплакује Летопис покојног Срб-Милутина, владуку Никанора Грујића.

САДРЖАЈ: Тристогодишњици Ивана Ф. Гундулића. Песма Јована Симеоновића Чокића. — С поља гладац... Новела. Написао Милан Николић. — Дух времена сад је таки! III. — Језик у Гундулићеву „Осману“. (Наставак.) — О кнезу Лазару. (Наставак.) — Ковчежић. Гласник. — Позориште и уметност. — Књижевне белешке. — Смесце. — Читуља.

ЧИТУЉА.

Пре недељу дана умрло је у Паризу познати француски писац шаљивих игара и лакрдија, **Евџен Лабиш**, од кога и ми у репертоару нашег народног позоришта имамо „Перишинов пут“, што се пре једног месеца два дана приказивао и овде у Новом Саду. Лабиш је доживио 73 године.

С М Е С И Ц Е.

(Тургењев као критичар). У Паризу је недавно изашла књига из пера романсијера и дописника листа „Новоје Време“, по имену Пааловскога. Књизи је тој натпис „Успомене на Тургењева“ а у њој је тма божја оштрих карактеристика, анегдота, писама и одломака, који по заслуги праве сензацију. У занимљивој једној глави те књиге прича Павловики пре свега, како Тургењев мисли о Виктору Игоу. „Игови романи“, вели Тургењев, лажни су од почетка до краја. Кад сам још био млад, уехитио ме је његов „Последњи дан једног осуђеника“; али сам га после опет читао, па ми се учинио баш гадан. Нема ту ама ниједног лица, које збори својим рођеним језиком; мислио би човек, сви играју лош неки мелодрам... Виктор Иго је највећи лиричар свега света. Али као романсијер испод сваке је критике“. Тургењев, који је са Виктором Хигом лично општио, приповедао је о њему ову анегдоту: „То вам је човек, који о себи мисли бог зна шта. А овамо је ограничен и таква незналица, да му је тешко наћи равна. Не зна вам тај ниједнога страног језика а није читао ни једнога јединога туђина песника... Једнога смо дана говорили о немачком песништву. Виктор Иго, који није бегенисо, да се пред њим заподене тај разговор, прекине ме у речи, узвикнувши: „Гетово је најбоље дело „Валенштајн“. — „Пардон, „Валенштајн“ није од Гета, него од Шилера!“ — „То је све једно; ја нисам читао ни једнога ни другога; али га боље знам, него икоји, који га зна на изуст“. — Колико је мало Тургењев Виктора Ига ценио као романсијера, толико је штовао Жорџа Санда (мадаму Дидван) и Флоберта. Овај последњи био му је идеал. Њега је сматрао за највећег писца свију времена. И Золи је нешто нагињао Тургењев, али је зато окрутан према Гонкурту. „Тај писац“, распали се једаред на Гонкурта, „апсолутно ништа не разуме, што описује. Лажан је и цун афектације већ на првој страни“. А говорећи о Гонкуртовој „La Faustine“, жести се Тургењев: „Гонкур је хтео да нацрта прва времена велике уметнице, као што је Рашелка, Вијардтовица, Сара Бернардовица, и осећаје, што су их осећале после првог успеха. То је прави галиматијас... Ја сам тај роман читао са госпођом Вијардтовицом, која то не разуме. Она вели, да Гонкур од почетка па до краја тоvari све саме лажи. То уметница не осећа, а што она осећа, то опет Гонкур не зна“. Ни Балзак није у милости код Тургењева: „Балзак је етнограф а никакав уметник“. Но младом Гију де Мопасанту признаје ведар, свеж, здрав дар: „Тај бар не гледа живот кроз црне наочари. Његове су теорије управо противност теоријама натуралиста“. Најгоре је прошао Алфонс Доде, па то је у литерарним круговима изазвало неки мален жамор. „Доде“ вели Тургењев. „Да грозна нулитета? Та тај ништа друго и не ради, него мајмунше Дајкенса!“

„СТРАЖИЛОВО“ излази сваког четвртка на читавом табаку. Цена му је 5 фор. а. вр. на целу годину, 2 ф. 50 н. на по год., 1 ф. 25 н. на четврт год. — За Србију и Црну Гору 14 динара или 6 ф. на годину. — Рукописи се шаљу уредништву а претплата администрацији „Стражилова“ у Нови Сад. — За Србију прима претплату књиџара В. Валозића у Београду.

СРПСКА ШТАМПАРИЈА ДРА СВЕТОЗАРА МИЛЕТИЋА У Н. САДУ.